

ОСОБЛИВОСТІ ІНСТИТУЦІЙНОГО МЕХАНІЗМУ В РАМКАХ УГОДИ ПРО АСОЦІАЦІЮ УКРАЇНИ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Шпакович Ольга Миколаївна

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри порівняльного і європейського права

*Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського
національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ)*

Ратифікація Лісабонських договорів про Європейський Союз та функціонування Європейського Союзу визначила новий формат відносин між Євросоюзом і Україною. Виходячи з того, що Угода про асоціацію України з Європейським Союзом підписана, дослідження інституційного механізму в рамках даної угоди є необхідним як для подальшої співпраці України з Євросоюзом, так і для української науки європейського права.

В установчих договорах про Європейський Союз, зокрема, на засадах ст. 212 ДФЄС укладаються міжнародні договори між ЄС і третіми країнами та міжнародними організаціями у сфері економічного, фінансового і технічного співробітництва. Вони можуть передбачати надання фінансової допомоги третім країнам. Проте це не перешкоджає державам-членам вести переговори в рамках міжнародних інстанцій і укладати міжнародні угоди у цій сфері [2, с. 465].

Лісабонські договори також передбачають укладання угод з країнами-сусідами. Правовою базою для таких угод є ст. 8 ДЄС. У ній зазначено, що Союз розвиває привілейовані відносини з сусідніми країнами з метою створення простору процвітання і добросусідства, який ґрунтується на цінностях Союзу, і характеризується тісними і мирними відносинами, заснованими на співпраці. З цієї метою Союз може укладати спеціальні угоди із зацікавленими країнами. Такі угоди можуть передбачати взаємні права і обов'язки, а також можливість спільних дій. Їх імплементація становитиме предмет періодичних консультацій [3, с. 64].

В ст. 217 Договору про функціонування ЄС (ДФЄС) зазначається, що «Союз може укладати з однією чи більше третіми країнами або міжнародними організаціями угоди про створення асоціації, які передбачають взаємні права і обов'язки, спільні дії і особливі

процедури». Ця характерна особливість угод про асоціацію може свідчити про те, що кожна з таких угод має створювати хоча б мінімальну інституційну структуру, хоча на практиці інститути створюються й в рамках угод про торгівлю. Сторони угоди повинні заснувати в рамках асоціації відповідні органи, здатні забезпечити ухвалення асоційованими країнами та Союзом спільних рішень і тим самим ефективно керувати асоціацією. Спільні рішення органів асоціації приймаються з метою імплементації та подальшого розвитку угоди про асоціацію [2, с. 466].

В ст. 217 ДФЄС не встановлюється якихось вимог до угод про асоціацію. В ній просто зазначається, що асоціація передбачає «взаємні права і обов'язки». Підкреслюється, що загальною метою асоціації з Євросоюзом є створення правових рамок для привілейованих відносин без визначення чітких правил щодо можливого змісту таких відносин.

За своїм змістом угоди про асоціацію можуть охоплювати різні елементи свобод спільного ринку. Але міжнародні угоди ЄС про створення асоціації не стосуються продукції сільського господарства, обмін якою регулюється окремими угодами. В свою чергу, Угода про асоціацію України з Європейським Союзом (УА) містить конкретні зобов'язання сторін щодо надання державної допомоги у сфері сільського господарства, а також передбачається створення інституційного механізму в сфері регулювання торгівельних відносин.

Окрім цього, Євросоюз може укладати міжнародні угоди й у вузьких галузях. Договір про функціонування ЄС закладає правові засади для укладання галузевих угод з третіми країнами та міжнародними організаціями в таких галузях, як культура (ст. 167.3), охорона здоров'я (ст. 168.3), дослідження та технологічний розвиток (ст. 186), навколишнє середовище (ст. 191.4) тощо [2, с. 471].

Враховуючи зміст міжнародних угод, які укладає ЄС з іншими суб'єктами міжнародного права, та правові засади для їх укладання, можна виділити такі види угод: галузеві угоди про співпрацю, торговельні угоди, угоди про торгівлю і співробітництво, угоди про партнерство, угоди про асоціацію. Тим самим закладаються різні потенціали для співпраці і інтеграції третіх країн у Євросоюз.

На відміну від угод про партнерство і співробітництво, в рамках угод про асоціацію передбачається, зокрема, створення різних інституцій, структур та адміністративних механізмів. Із огляду на це, на базі положень Європейських угод з ініціативи Євросоюзу створено дієві правові механізми гармонізації.

Розгляд міжнародних угод про створення асоціацій, які Союз укладає з третіми країнами, свідчить про те, що такий вид угоди

застосовується тільки тоді, коли передбачається встановлення спеціальних відносин між сторонами.

Виходячи з аналізу угод про асоціацію Європейських Союз з третіми країнами, необхідно зазначити, що такі угоди передбачають створення спеціального інституційного механізму, покликаного стежити за діяльністю асоціації.

Інституційні механізми, які створюються в рамках угод про асоціацію третіх країн з Євросоюзом хоча і відрізняються один від одного, але, використовується схожа загальна структура. Як правило, Рада асоціації складається з рівної кількості представників від Союзу (та держав-членів) і третіх країн. Свої рішення вони ухвалюють на основі консенсусу. Такі рішення, в свою чергу, є обов'язковими для виконання сторонами. Рада також отримує повноваження з розв'язання суперечок. Комітет асоціації, який складається з представників сторін угоди, готує та реалізує рішення Ради асоціації. Більшість угод про асоціацію передбачає створення парламентських органів з консультативним статусом, куди входять представники Європейського парламенту та парламентів третіх країн [4, с. 23–28].

Так, Угода про асоціацію України з Європейським Союзом передбачає створення інституційного механізму для ухвалення рішень з метою його імплементації. Саміти керівників України та Євросоюзу обговорюватимуть загальні питання імплементації УА, питання двосторонніх та міжнародних відносин. В рамках УА функціонують також Рада асоціації, Комітет асоціації та Парламентський комітет. Платформа громадянського суспільства є форумом для членів Економічного і соціального комітету ЄС та представників громадянського суспільства України, який збирається з метою обміну поглядами на реалізацію УА. В рамках УА передбачаються різні способи для врегулювання суперечок: проведення консультацій, арбітраж. В свою чергу, рішення арбітражної палати є обов'язковими [5, с. 346–348].

Угоду про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (УА) на сьогодні відносять до угод «четвертого покоління».

Загалом, Угода про асоціацію між Україною та ЄС є: по-перше, двостороннім міжнародним договором; по-друге, УА є базовим договором комплексного, всеохоплюючого (широкомасштабного) характеру. Це означає, що її положення поширюються на весь спектр взаємовідносин України та ЄС; по-третє, Угода про асоціацію є рамковим документом, який формує засади та визначає загальні принципи регулювання взаємовідносин сторін у багатьох сферах співробітництва; по-четверте, Угода про асоціацію укладена на невизначений термін і відповідно має безстроковий характер; по-п'яте,

за своєю сутністю Угода про асоціацію є не просто міжнародним договором про співробітництво. Вона визначає якісно новий формат відносин між Україною та ЄС на принципах «політичної асоціації та економічної інтеграції». Угода про асоціацію між ЄС та Україною є найвищою з можливих форм взаємодії між Союзом і державою, яка не є його членом. Цей договір покликаний створити правову основу для формування особливих, привілейованих відносин між ЄС та Україною. Важливо також те, що Угода про асоціацію передбачає підтримку ЄС реформ у багатьох сферах життя на основі впровадження Україною європейських норм і стандартів, а тому вона може бути використана як стратегічний орієнтир системних політичних, соціально-економічних та правових перетворень в Україні. По-шосте, Угода про асоціацію не визначає чітких перспектив членства України в ЄС, проте вона і не заперечує їх. У тексті Угоди можна зустріти низку непрямих посилянь щодо можливості реалізації у майбутньому європейських прагнень України [1, с. 325–329].

Таким чином, Угода про асоціацію України з Європейським Союзом відкриває Україні перспективу залучення до процесу європейської інтеграції. Основу інтеграції України у Європейський Союз становить правова база співпраці сторін. Поряд з укладанням міжнародних договорів про співпрацю в різних сферах, з ухваленням актів органами співробітництва сторін, що визначають параметри їх відносин, з можливістю співпраці України з агенціями та органами Євросоюзу, дедалі вагомішим інструментом європейської інтеграції України стає широкомасштабна гармонізація законодавства України з правом Європейського Союзу. Виконання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом має допомогти нашій країні реалізувати її стратегічну мету – членство в цій організації.

Список використаних джерел:

1. Стрельцова О. В. Конституціоналізація процесу асоціації України з Європейським Союзом: теорія та практика : монографія / за наук. ред. О. В. Марцеляка. К. : Алерта, 2017. 532 с.
2. Муравйов В. Право Європейського Союзу : підручник / за ред. В. Муравйова. К. : Юрінком Інтер, 2011. 704 с.
3. Лісабонський Договір: аналіз впливу на відносини між ЄС та Україною у міжнародній, безпековій та оборонній політиці / упорядники : О. В. Коломієць, М. Ю. Золкіна, Д.В. Головнєв. К., 2011. 90 с.
4. Шпакович О. М. Інституційний механізм в рамках Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2013. Вип. 115(2). С. 23–28. Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_115\(2\)_5](http://nbuv.gov.ua/UJRN/apmv_2013_115(2)_5)

5. Європейське право: право Європейського союзу : підручник. У трьох кн. / за заг. ред. В. І. Муравйова. К. : Ін Юре, 2015. Кн. Третя : Право зовнішніх зносин Європейського союзу / В. І. Муравйов, М. М. Микиєвич, І. Г. Білас та ін. К. : Ін Юре, 2015. 408 с. ISBN 978-966-313-509-0.